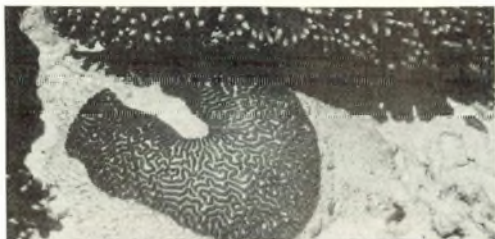

DWALEND TUSSEN

KENIASE KORALEN

door W. Faber

Wie Kenia hoort, denkt in de eerste plaats aan wildparken en fotosafari's. Hij zal misschien ook denken aan een ver en haast onbereikbaar land, dat niet zo gauw in aanmerking komt voor een vakantietrip. Wanneer men echter de vele kleurige vakantiefolders bekijkt en de talrijke krantenartikelen over dit land leest, blijkt wel dat tropisch Oost-afrika zich in een snel stijgende toeristische belangstelling verheugt. Het zijn natuurlijk in de eerste plaats de wildparken, die op velen een bijna magische aantrekkingskracht uitoefenen. Nog liggen de prijzen van dergelijke reizen hoog, maar zij bewegen zich toch al aardig in de goede richting. Dit zal in de nabije toekomst stellig nog verder het geval zijn. Er is ook een tijd geweest, dat het Middellandse Zeegebied een voor weinigen bereikbare vakantiebestemming was, maar dat zouden we nu toch niet graag meer willen beweren. Daarom durven we op deze plaats iets over onze tropische ervaringen te vertellen.

Vanzelfsprekend zullen we hier niet uitwijden over de wildparken, hoezeer een fotosafari ook de moeite waard is. Maar Kenia bezit ook een lange en afwisselende kust aan de Indische Oceaan en daar hebben we kennis kunnen maken met een klein stukje van de typische Indo-Pacific-fauna.

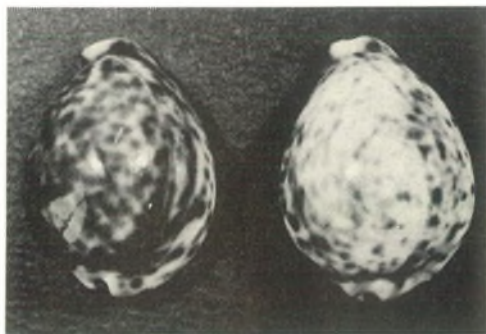
Ons hotel bevond zich onmiddellijk aan het strand nabij het dorpje Kikambala, ongeveer 25 km noordelijk van de havenstad Mombassa. Het uit fijn zand bestaande strand is daar minder breed dan aan onze kust. Het gaat spoedig over in een kleiachtig wad, onregelmatig begroeid. Verderop wordt de bodem harder. Hij bestaat dan uit een soort koraalzand zonder begroeiing. Daar wordt het ook iets dieper en ontmoet men kleinere en grotere koraalpartijen. Al die verschillende soorten koraal in allerlei vormen en kleuren bieden werkelijk een heel bijzonder schouwspel. Dan zie je het grote verschil met een tropisch aquarium, waarin het nu eenmaal niet mogelijk is levend koraal te houden.

Nog verderop ligt een enkele tientallen meters breed rif, hoofdzakelijk bestaande

uit dood koraal. Aan de andere zijde van dit rif bevindt zich de eigenlijke oceaan, die evenals wij dat van onze Noordzee kennen, een sterke branding vertoont. Aan de oceaanzijde van het rif, ongeveer 800 m uit het strand, bevindt zich weer levend koraal. Bij laag water ligt het rif geheel droog en bevat het gedeelte tussen het rif en het strand nog slechts een ondiepe laag water, die zich in het grasgedeelte zelfs tot een minimum beperkt. Het zal u niet verwonderen, dat de betrekkelijk geringe laag water onder de tropenzon een vrij hoge temperatuur bereikt, zo zelfs dat het water werkelijk warm tot zeer warm aanvoelt. Zodoende wordt wel een zeer bijzondere omgeving voor de koraalgroei geschapen.

Wanneer het laag water is, biedt dat een ideale gelegenheid om een paar uur over het wad en het rif en tussen het koraal te dwalen. Het is wel zaak schoeisel te dragen met een stevige zool, want behalve de talloze zeeëgels, die je toch net weer niet helemaal op tijd ziet, is het vooral ook het koraal, dat tot zeer onaangename gevolgen aanleiding kan geven. Een kleine struikeling, met als gevolg een slechts onbetekenende en nauwelijks bloedende verwonding door het koraal, maakte dat weken later nog steeds kleine stukjes koraal loskwamen.

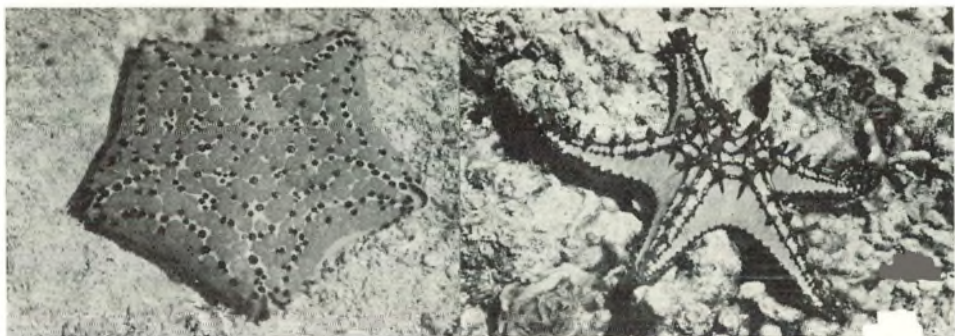
Het dwalen over zo'n tropisch wad, dan weer 's morgens dan weer 's middags al naar gelang het tijdstip van het laag water, is werkelijk een boeiend avontuur. Nu moet u niet denken, dat het mogelijk is zakken vol fraaie tropische schelpen op te rapen. Dat lijkt wel even zo op het strand, maar al gauw blijkt hoe al die schelpen onder het geweld van de tropenzon door en door zijn verbleekt. Neen, om werkelijk iets goeds te kunnen vinden moet daar evengoed als overal elders moeite gedaan worden: goed opletten, stenen keren op het rif, tussen het wier liggende takken aan de onderzijde bekijken, onder het koraal zoeken en graven in het zand. We kunnen hierbij eigenlijk maar enkele uitzonderingen maken. De meest opvallende daarvan is wel de tijgerslak — *Cypraea tigris* L. Deze kauriesoort wandelt overal, tussen het wier, bij het koraal, op het rif. Hij is daar de enige *Cypraea*-vertegenwoordiger, die de felle zon niet schuwt, maar er zich juist in koestert. En zelfs al bedekt hij nogal eens met zijn mantel de gehele schelp, toch is hij vrij gemakkelijk te herkennen. Wij hebben er talrijke aangetroffen. Wat daarbij vooral opviel, was het grote verschil in kleurpatroon: van zeer donker tot zeer licht. Kennelijk hebben deze verschillen dus helemaal niets te maken met de geografische verspreiding of het milieu. Al die kleurpatronen wandelen gewoon door elkaar.

Afb. 1. Tijgerslakken — *Cypraea Tigris* L.

Links een donker, rechts een lichtgekleurd exemplaar.

Beiden zijn echter afkomstig van dezelfde plaats: Kikambala, Kenia.

Afb. 2. Links de kussenster - *Culcita schmideliana* Retzius. Rechts de rode stekelster - *Protoreaster lincki* (Blainv.). Kleine exemplaren van deze ruim 25 cm grote zeesterren kunt u in het Artis-aquarium aanschouwen.

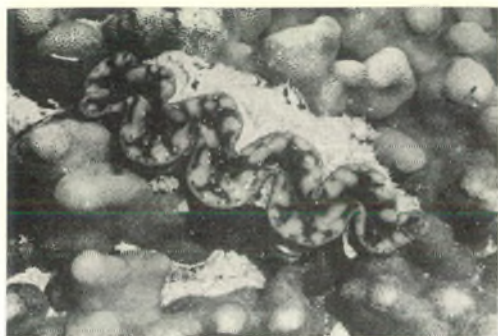
Behalve talrijke zeeëgels en zeekomkommers treft men in de volle zon ook enkele opvallende soorten, zeesterren aan. De ene soort licht gekleurd met fel rode knobbels luistert naar de naam rode stekelster of *Protoreaster lincki* (Blainv.); de andere meer gelijkend op een dikke bruine pannekoek met kleine blauwe nopjes is de kussenster of *Culcita schmideliana* Retzius.

Weer een geheel andere diersoort, die zich vrij regelmatig laat zien is de egelvis — *Diodon holocanthus* L., die zich bij voorkeur in laag water ophoudt. Zodra hij bijv. met een stokje wordt verontrust, blaast hij zich op en zet zijn stekels uit. Soms drijft hij dan met de buik naar boven.

Natuurlijk waren er ook koraalvisjes, hoofdzakelijk kleine, veelkleurige soorten. De grotere hebben we kunnen bewonderen in het enige zeereservaat ter wereld, voor de kust nabij Malindi, een 75 km noordelijker. Met een boot voorzien van glazen bodem werden we tot boven bijzonder fraaie koraalformaties gebracht en daar hebben we al snorkelende een indruk gekregen van het zeeleven in een koraalzee: meters hoge koraalformaties en een keur van de meest kleurige vissen op bijna grijpafstand.

Afb. 3. Tussen het koraal op een diepte van ongeveer 1 meter scharrelde deze *Lambis lambis* (L.) door zijn schutkleur vrijwel onzichtbaar voor het blote oog over de zandbodem. Lengte 14 cm. Op de schelp leefden enkele exemplaren van *Gadinia spec.* (familia *Siphonariidae*), die op de foto naast hun gastheer zijn afgebeeld.

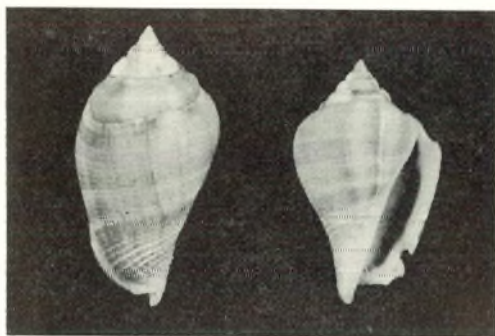
Afb. 4. Boven een levende *Tridacna maximus* (Röding) met zijn prachtige mantelrand in het koraal. Rechts de schelp van een soortgenoot. $\frac{1}{2}$ x. Door de schelp heen ziet u duidelijk de byssusopening.

Terugkerende naar de weekdieren verdient vermelding de vrij veelvuldig voorkomende doopvontschelp — *Tridacna maxima* (Röding), die meestal in het koraal ingebouwd zijn fraaie bruingroene mantelrand toont. Een enkel exemplaar, dat meende zich ook wel zonder de bescherming van het koraal te kunnen handhaven, konden we meenemen. Dat deden we vanzelfsprekend ook met verschillende andere veel voorkomende soorten, zoals de ringkaurie — *Cypraea annulus* L., *Strombus gibberulus* L. met zijn opvallend getande operculum, *Conus lividus* Hwass en diverse andere grotere en kleinere soorten. Bijzonder in ons schik waren wij met een enkel fraai exemplaar van *Mitra strictica* Link, *Cypraea caputserpentis* L. en *Cypraea kieneri* (Hidalgo), alle soorten, die ter plaatse volgens de literatuur minder veelvuldig voorkomen.

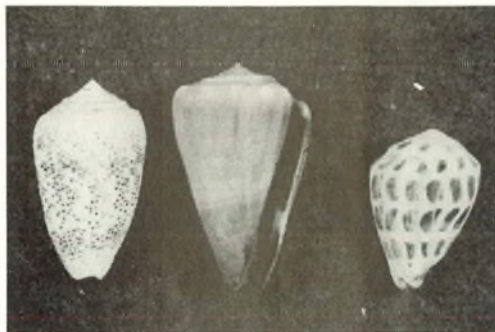
Afb. 5. Van links naar rechts: *Cypraea kieneri* (Hidalgo), *Cypraea helvola* L., *Cypraea lynx* L., *Cypraea annulus* L. en *Cypraea carneola* L. De beide links afgebeelde schelpen zijn 2 x vergroot, de andere op ware grootte. Alle afkomstig van Kikambala, Kenia.

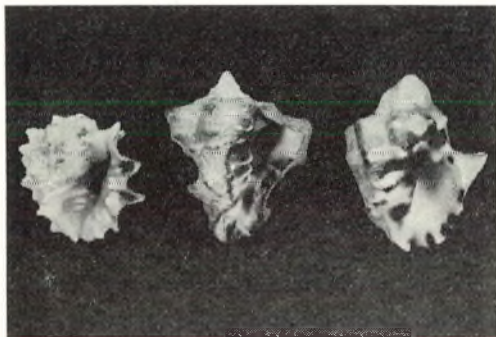
Afb. 6. De voor de kust van Kenia ter hoogte van Kikambala veelvuldig voorkomende *Strombus gibberulus* L. Iets verkleind. Rechts afzonderlijk afgebeeld het typisch getande operculum van deze soort. $1\frac{1}{2}$ x.

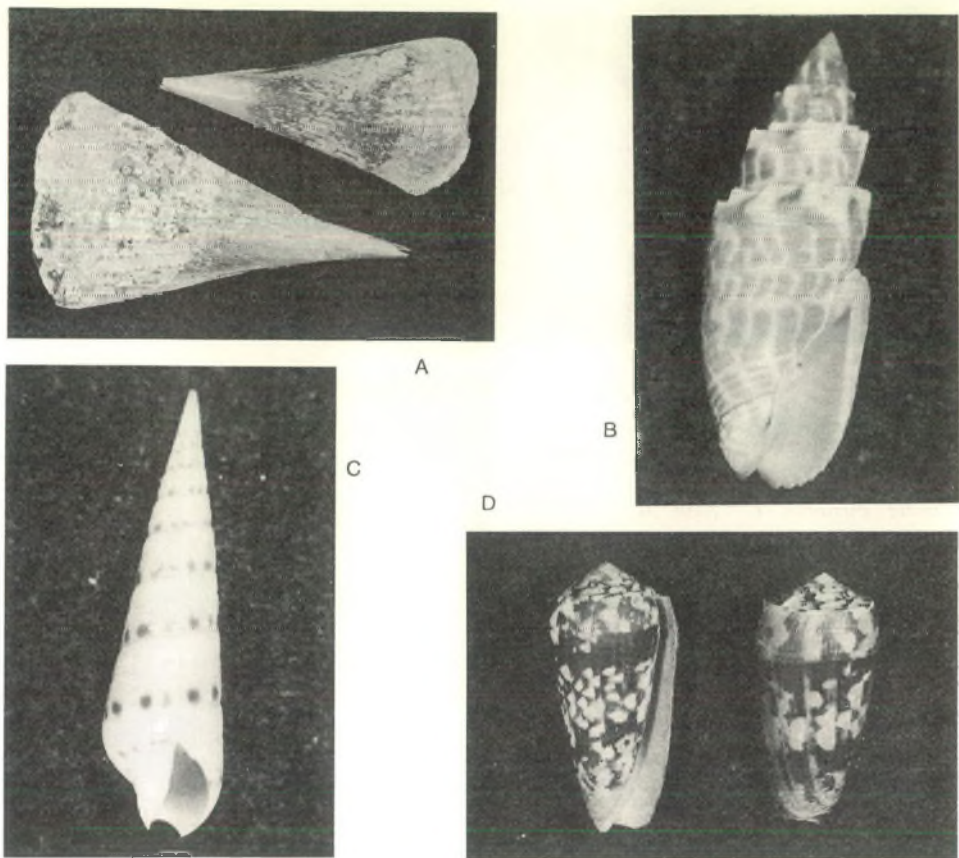
Afb. 7. Drie vertegenwoordigers van de familie der Conidae. Van links naar rechts: *Conus arenatus* Hwass, *Conus lividus* Hwass en *Conus ebraeus* L. Alle iets verkleind. Van deze soorten komt *Conus lividus* Hwass ter hoogte van Kikambala (Kenia) het meeste voor.

Bijzonder aantrekkelijke vondsten waren voorts enkele vertegenwoordigers van de familie Vasidae en het geslacht *Drupa* van de familie der Thaididae. Deze soorten kenmerken zich door hun fraai gekleurde mondopening. Voor het overige gaan zij met hun kalkachtig uiterlijk geheel op in de omgeving. Daardoor zijn zij moeilijk te herkennen. Maar door het keren van stenen op het rif en door zorgvuldig uitkijken was het mogelijk verschillende exemplaren te verschalken. Het graven in het zand tussen het koraal bracht af en toe exemplaren van *Terebra felina* Dillwyn naar boven terwijl in het slikachtige wadgedeelte verschillende exemplaren van de soort *Pinna muricata* L. te vinden waren. Deze

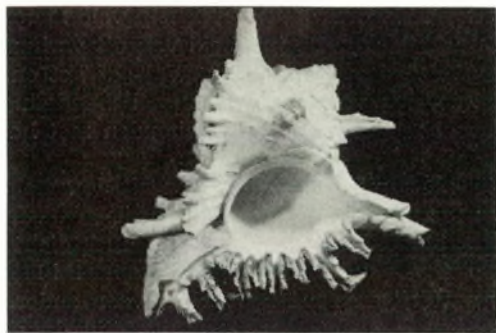
Afb. 8. Drie soorten die opvallen door hun fraai gekleurde mondopening. Van links naar rechts: *Drupa morum* (Röding) met blauwpaarse mond; *Vasum rhinoceros* Gmelin met (paars)bruine mond; *Thais tuberosa* (Röding) met geel en bruine mond. Alle ruim 2 x verkleind.

Afb. 9. A. *Pinna muricata* L., die ingegraven in de kleiachtige bodem leeft. $1\frac{1}{2} x$. B. *Mitra strictica* Link, zich op het rif onder stenen verschuilend tegen de felle zon. $1 x$. C. *Terebra felina* Dillwyn, overdag verblijvend ongeveer 10 cm onder het koraalzand. $1\frac{1}{2} x$. D. *Conus striatus* L. $\frac{1}{2} x$. Het rechter exemplaar lijkt wat vager getekend, maar dat is een gevolg van het nog aanwezige periostracum.

laatste waren niet gemakkelijk te onderkennen, omdat zij geheel in de bodem waren weggedoken. Hun aanwezigheid werd alleen verraden door het gleufje in de klei, dat door de bovenranden van de geopende schelp werd gevormd.

Het kan niet anders of ondanks intensief zoeken vindt men toch slechts een klein deel van de grote verscheidenheid aan schelpen, die ter plaatse moet voorkomen. Zonder de daarvoor noodzakelijke apparatuur is het ook niet mogelijk om in de diepere delen van de oceaan een kijkje te gaan nemen. Aan die bezwaren komt de plaatselijke bevolking enigermate tegemoet door dagelijks op het hotelterrein een soort verkoopstand in te richten. Het is dan echter zoals

Afb. 10. *Murex ramosus* L., een ongeveer 15 cm grote schelp, waarvan exemplaren door de Keniase kustbevolking aan toeristen te koop werden aangeboden.

overal elders. Het meest in trek bij de toeristen zijn de grote schelpen, zoals *Murex ramosus* L., *Turbo marmoratus* L., *Cypræacassis rufa* L. en natuurlijk de tijgerkauries — *Cypræa tigris* L. in grote aantallen. De toerist is bovendien niet zo erg kieskeurig, want ook de verkoop van duidelijk minder fraaie exemplaren bleek geen bezwaar op te leveren. Vele conussoorten bv. hadden een sterke kalkaanslag waardoor meestal zelfs de schelp, maar in ieder geval het kleurpatroon was aangetast. Een euvel, dat in dit gebied overigens veelvuldig voorkwam, vooral wanneer de schelp leeg was of de oorspronkelijke bewoner was vervangen door een der talrijke heremietkreeften.

Niets geeft echter meer voldoening dan zelf zoekende een bescheiden collectie van verschillende soorten samen te stellen. Het was bij die poging wel een probleem om de nog bezette schelpen schoon te krijgen. De ervaring had de hoteldirectie kennelijk geleerd hoe snel in de tropen weekdieren gaan rotten en dan niet alleen een ondraaglijke stank verspreiden, maar bovendien ongeloflijk snel vliegen en mieren aantrekken. In iedere kamer en badkamer prijkt dan ook een bordje dat het ten strengste verboden is schelpen op de kamers te brengen. Toch was een oplossing nodig, temeer daar ook kokend water ontbrak. Voor het reinigen van de grotere soorten bleek het mogelijk een beroep te doen op het inheemse personeel. Hoe zij het precies deden lieten zij niet zien, maar

Afb. 11. Deze 9 cm grote *Tonna pernix* (L.) werd leeg aangetroffen op het rif nabij Kikambala (Kenia). Lege schelpen van buikpotigen waren aldaar overigens een hoge uitzondering. Was de oorspronkelijke bewoner van de schelp niet meer aanwezig, dan was diens plaats vrijwel steeds door een heremietkreeft ingenomen.

wij hebben ons laten vertellen, dat zij het dier losslaan door de schelp vele malen hard op het zand te gooien. Een poging onzerzijds om de juistheid van dit verhaal in de praktijk te toetsen, had niet bepaald een daverend succes. Wel gaf het ons de waarschuwing om geen kleine of tere soorten voor de afrikaanse behandeling af te staan. Die hebben we dan maar zoveel mogelijk reukloos gehouden met het enige middel dat ons ter beschikking stond, nl. Biotex en afsluitbare plastic zakken. Veelal bleek het na ruim 24 uur mogelijk met enig geduld het dier uit de schelp te verwijderen. Soms ook hebben we met meer of minder succes gebruik gemaakt van de diensten van mieren. Maar hoe het ook zij, een volkomen luchtdichte verpakking door het gebruik van plastic dozen afgesloten met leukoplast bleef een absoluut vereiste om onze vondsten veilig en zonder overlast voor andere passagiers naar huis mee te nemen. En daar zal het nog wel enige tijd duren voordat alles netjes opgeborgen is.

LITERATUUR

- ABBOTT, R. Tucker. 1960. The Genus *Strombus* in the Indo-Pacific. *Indo-Pacific Mollusca*, Vol. 1, no. 2. Academy of Natural Sciences, Philadelphia, USA.
- ABBOTT, R. Tucker. 1959. The Family *Vasidae* in the Indo-Pacific. *Als voren*, Vol. 1, no. 1.
- ABBOTT, R. Tucker. 1961. The Genus *Lambis* in the Indo-Pacific. *Als voren*, Vol. 1, no. 3.
- ALLAN, Joyce. 1965. *Cowry Shells of World Seas*. Georgian House, Melbourne, Australië.
- CLAUDE, C. e.a. *Collecting Cowries in Dar es Salaam*. Printpak Tanzania Ltd., Dar es Salaam, Tanzania.
- SPRY, J. F. *The Sea Shells of Dar es Salaam, part I, Gastropods*. The Tanganyika Society, Dar es Salaam, Tanzania.
- SPRY, J. F. *The Sea Shells of Dar es Salaam, part II, Pelecypoda (Bivalves)*. *Als voren*.

Foto's van de schrijver.

Afb. 12. Tenslotte deze *Contumax nodulosus* (Brug.), syn. *Cerithium nodulosum* Brug., die een hoogte heeft van 8 cm. Het dier werd levend aangetroffen in een poeltje op het rif voor de kust van Kenia nabij Kikambala. De kleur van de schelp is kalkachtig wit, waardoor hij van zijn omgeving nauwelijks is te onderscheiden. Opvallend is evenwel de fraai getekende mondopening. Aangezien de buitenlip dun is en een breekbare indruk maakt, terwijl deze soort een stevige buitenlip heeft zonder deze fraaie tekening, is het aannemelijk dat we hier te doen hebben met een jeugdig exemplaar.